

رئیس - پس جلسه آتیه روز شنبه خواهد بود (مجلس تقریباً یکساعت از شب گذشته ختم شد) *

جلسه ۱۵۹

صورت مشروح مجلس روز شنبه ۱۹ شهر ربیع الثانیه ۱۳۳۳

مجلس دو ساعت و نیم قبل از غروب در تحت ریاست آقای مؤتمن الملک تشکیل و صورت مجلس روز سه شنبه (۱۵) قرائت گردید
رئیس - آقای سردار معظم راجع بصورت مجلس فرمایشی دارید؟

سردار معظم - بله در موقعی که مذاکره در تشکیل سنا میشد بنده از شاهزاده وزیر پست و تلگراف پرسیدم که آیا نظر دولت موافق باین است که انتخابات سنا نزدیک بانخابات عمومی ملی میشود؟ گفتند بلی
رئیس - اصلاح میشود آقای محمد هاشم میرزا اظهاری دارید
محمد هاشم میرزا - خیر عرض بنده هم همین بود

رئیس - در صورت مجلس دیگر ملاحظه هست؟ (اظهاری نشد) ملاحظاتی نیست؟ صورت مجلس تصویب شد دستور امروز رسیدگی به بقیه پروگرام هیئت وزرای عظام است ولی قبل از اینکه شروع بدستور کنیم بعضی مطالب جزئی است که چون هنوز آقایان وزراء تشریف نیاورده اند خوب است مقدم بداریم یکی راجع بکمسیون عرایض در باب مرخصی آقای ارباب کیخسرو دیگر در باب اقدام دوم ماهه کمسیون عرایض و دیگر در باب تجدید شعبات خاطر آقایان مسبوق است که آقای ارباب کیخسرو حالشان خوب نبوده اجازه مرخصی خواستند دو هفته بروند شمیرانات چون دیدیم اگر معطل بشویم تا مجلس تشکیل بشود بطول میانجامد بنده موافق نظامنامه اجازه داده ام و تقاضای ایشان را رجوع کردم به کمسیون عرایض کمسیون هم تصویب کرده این بود که بموجب نظامنامه بعضی آقایان رسیده یک فقره دیگر را بورت کمسیون عرایض است راجع باقدماتی که در ظرف این دو ماهه نموده و کارهایی که با آن کمسیون رجوع شده قرائت میشود.

(دایورت بمضمون ذیل قرائت شد)

در تاریخ هشتم ربیع الاول ۱۳۳۳ کمسیون عرایض و مرخصی منعقد و تا روز شنبه نوزدهم شهر ربیع الثانیه جلسات کمسیون مطابق تعیین رؤسای کمسیونها مرتباً تشکیل تا این تاریخ بیست و دو جلسه انعقاد یافته عرایضی که در این مدت با کمال دقت در کمسیون قرائت و رسیدگی شده بالغ بر (۲۷۶) فقره و خلاصه هر یک در دفتر مخصوص ثبت شده است و ارجاع هر یک مطابق نظریات اعضای کمسیون از قرار ذیل است:

وزارت داخله (۱۰۰) طغرا

- » خارجه (۸)
- » مالیه (۷۱)
- » عدلیه (۳۲)
- » جنک (۱۰)
- » معارف و اوقاف (۶)

- وزارت پست و تلگراف (۱) طغری
- ریاست وزراء (۴)
- شعبه دوم (۱)
- کمسیون قوانین مالیه (۱)
- نظر نمایندگان محترم (۲)

ضبطی که قابل رجوع نبوده است (۳۹) طغرا در این وقت شروع به تجدید شعب ششگانه شده و آقایان مفصله ذیل بحکم قرعه معین شدند

شعبه اول - آقای ملک الشمره - آقای مشیر - الدوله - آقای میرزا محمد علیخان - آقای مرآت - السلطان - آقای مبصر الملک - آقای شیخ محمد جواد آقای حاج شیخ محمد حسین یزدی - آقای اعزاز السلطنه - آقای آقا شیخ اسدالله - آقا نجفعلی میرزا - آقای مشار السلطنه - آقای خان باباخان

شعبه دوم - آقای حاج امام جمعه - آقای معتصم السلطنه - آقای عماد السلطنه - آقای حاج آقا حسن شریعتمدار - آقای حاج سید اسدالله قزوینی آقای سید اسدالله چهار سوئی - آقای حاج میرزا شمس الدین - آقای سلیمان میرزا - آقای حاج میرزا حسین خان نائینی - آقای سلطان العلماء - آقای میرزا عیسی خان - آقای میرزا سلیمان خان

شعبه سوم - آقای حاج میرزا علیرضا - آقای حاج شیخ فضلعلی آقا - آقای حاج سید رضای فیروز آبادی - آقای حاج شیخ اسمعیل - آقای طباطبائی - آقای ارباب کیخسرو - آقای منتصر السلطان - آقای آقا شیخ یحیی - آقای مرید الاسلام - آقای حاج میرزا حسین کرانهالی - آقای آقا سید امان الله - آقای میرزا محمد نجات - آقای حاج عز الممالک

شعبه چهارم - آقای سهم الملک - آقای حاج امیر نظام - آقا شیخ محمد نجفی - آقای محمد حسین خونساری - آقای معین الدوله - آقای امیر مویده - آقای فرج الله خان سردار معظم - آقای دکتر لقمان - آقای صدر الملک آقای عدل الملک - آقای سردار معتمد

شعبه پنجم - آقای حاج میرزا اسدالله خان آقای محمد هاشم میرزا - آقای آقا شیخ محمد حسین استرآبادی - آقای آقا میرزا طاهر - آقای سردار منصور آقای آقا شیخ محمد حسن گروسی - آقای آقا سید فاضل - آقای عبدالعزیز خان سردار معظم - آقای ذکاء الملک - آقای ناصر الاسلام - آقای دکتر حسینقلی خان - آقای میرزا فاسمغان تبریزی

شعبه ششم - آقای مؤتمن الملک - آقای وفار السلطنه آقای شریف العلماء - آقای دکتر اسمعیل خان - آقای حاج اعتبار السلطنه - آقای آصف الممالک - آقای آقا سید حسن مدرس - آقای حاج معین التجار آقای نظام السلطان - آقای شیخ الملک - آقای آقا شیخ حبیب الله

رئیس - مابقی هر چه میماند از شعبه اول تا شعبه ششم تقسیم میشود
سلیمان میرزا - یک نفر بیشتر نمیماند و آنهم آقا سید حسین کرازی است
رئیس - گویا یک نفر کسر باشد در هر صورت این ترتیب مضبوط میماند بعد رسیدگی میشود اگر هم اسم یک نفر افتاده باشد بعد اصلاح میشود در هر صورت ترتیب این شعبات برای کارهای آتیه است ولی آن کارهایی که در تحت اقدام است از قبیل دایورت هائی که در شعبات مانده است بهمان ترتیب

سابق باید منعقد شوند و کارهای خودشان را تمام کنند ولی برای وکلانی که بعد میسرند اعتبارنامه هاشان بشعبهای جدید خواهد رفت *

آقای آقا سید فاضل - در باب کمسیون تقریح محاسبه خزانه داری که آقای سلیمان میرزا آن روز پیشنهاد کردند در جلسه بعد عرض کردم حکه رأی گرفته نشده و تصویب نشده مقرر شد ترتیب آنرا مجلس معین کنند بعد در جلسه سابق دیدم بنای رأی دادن است بنده گمان میکنم که باز باید مجلس مذاکره در آن باب بکنند و تصویب یا رد نماید *

رئیس - بنده مطلب را درست تصریح میکنم چند دفعه آقای آقا سید فاضل در این باب با بنده مذاکره کردند و مقصودشان اینست روزی که در باب کمسیون محاسبات خزانه داری مذاکره شد رأی گرفته نشد بنده آن روز پرسیدم که مخالفی هست یا نیست چون مخالفتی نشد این بود که آن نظر موافقت را بنده تصویب فرض کردم آقای آقا سید فاضل عقیده شان اینست که باید رأی گرفته شود و حالا آقایان در این باب بایستی مذاکره ای بفرمایند و رأی بدهند *

آقای آقا شیخ محمد حسن گروسی بنده در جواب ایشان عرض بکنم که آنچه ملاک تصدیق است اینست که مخالفت نشود و در بعضی مطالب رأی بقیام و قعود گرفته میشود ولی آن روز يك اجازه بود بر احدی پوشیده نبود که همگی حاضر بودند بنا بر این تصویب حاصل شده است و این مطلب سابقه دارد بخصوص در باره از انتخابات آنچه که روح اساسی و شرایط بوده مقدم داشته شده است از شهود و بعضی شرایط ظاهریه که مقرر بوده *

مدرس - بنده هم با آنچه آقای آقا سید فاضل گفته اند موافقم چون این مسئله سابقاً مذاکره نشده و ذهنها حاضر نبوده شخص بنده که ساکت بودم از حال خودم عرض میکنم از باب این بوده که تأمل در این باب دارم نه از باب رضایت و گمان میکنم که از مسئله چون ذهنها مستحضر نبوده بعضی از آقایان حالشان همین است عقیده بنده اینست که اگر قدری بماند و در این مسئله فکری بشود بهتر است لهذا اگر مذاکره شود و بعد از تأمل رأی گرفته شود اتقن و اوضح خواهد بود *

سلیمان میرزا - این مسئله که آقای آقا سید فاضل فرمودند يك مسئله ایست که جدیداً مگر مجلس بخواهد برای آن تکلیفی معین کند و الا سابقاً هم همینطور بوده و عمل مجلس بر همین نحو بوده است که وقتی يك مسئله در آن مخالف نبوده تصویب شده است و اختصاص بيك مسائل معینی نداشته و بهترین دلیل همین که الان رأی در صورت مجلس گرفته نشد پنج دقیقه بیشتر نیست در همین جا مذاکره شد آقای رئیس فرمودند که مخالفی نیست مجلس اظهار مخالفت نکرد فرمودند صورت مجلس تصویب شد پس در اینصورت باید از برای صورت مجلس هم رأی گرفته شود بملاحظه اینکه اشخاصی که اظهار مخالفت نکرده اند شاید امتناع کرده اند این سابقه خواهد شد برای مجلس و تعجب میکنم زیرا این فرمایشی که میفرمایند همان روز که بنده این پیشنهاد را کردم پیشنهاد دیگری هم شد که يك هیئتی معین

شود که حضور اهلبحضرت همایونی شرفیاب شوند چون مخالفتی نبود تصویب شد و آن هیئت هم انتخاب شدند و حضور اهلبحضرت همایونی شرفیاب شدند پس بنده هم باید اظهار بکنم که آن مطلب تصویب نشده زیرا که مجلس رای نداده و شاید بعضی آقایان متمنع بوده اند و همین طور بگویند این صورت مجلس که الان تصویب شد تصویب نشده بملت این که برخواستیم قیام و قعود کنیم هیچک از اقسام رایها مجزی نشده در صورتیکه چنین نیست وقتیکه مخالف نیست البته صورت مجلس تصویب شده است و این سابقه را در آن دو سال مجری داشتیم و نه در این مدت یعنی از اول افتتاح مجلس تا بحال فعلا هم همینطور است اگر این مسئله فقط راجع به معاصیه خزانه داری است و اختصاص دارد که باید در مرتبه برایش رای گرفته شود این اشکالی ندارد خوبست بفرمائید که برای بعدها سابقه نشود این سابقه را برای مجلس نگذاریم که هر روز برای صورت مجلس و چیزهای دیگر بر خیزیم رای بدیم اغلب گفتند صحیح است

حاج شیخ اسدالله - حضرت والا شاهزاده سلیمان میرزا مطالب یک قدری داخل هم فرمودند و بهم ضبط شد مطالب چند نمره است یکی مثلاً راجع به صورت مجلس است صورت مجلس چون سابقه دارد مذاکراتی دارد یعنی همین که در مجلس پیش دو ساعت آقایان فرمایشاتی فرمودند تا مذاکراتیکه در مجلس قبل شده در نظر آقایان نمایندگان است خلاصه آنرا در جلسه بعد قرائت میکنند همین که قرائت شد با آن سابقه که دارند و آن مذاکراتیکه در مجلس شده اگر یک مخالفی در اینجا دارند باین معنی که آقای رئیس فرمودند مخالفت شانرا اظهار میکنند مثل اینکه در اغلب جلسات این قسم شده ولی در صورتیکه مخالفتی اظهار نشد دال بر تصدیق است اینرا قبول دارم ولی یک پیشنهادی که راجع به تشکیل یک کمیسیونی است از برای رسیدگی بحساب خزانه داری شکل آنهم حساب سه ساله که شاید چندین کرور بشود بنده گمان میکنم اینمطلب خیلی سهل و ساده نباشد بلی در آنروز چند پیشنهاد شد و باید خود حضرت والا هم تصدیق بفرمایند که پیشنهادی که ده نفر از نمایندگان حضور مبارک اهلبحضرت همایونی شرفیاب شوند و تقاضای بکنند غیر از تشکیل یک کمیسیون هفت نفری است بجهت رسیدگی بصدر کرور حساب سه ساله این یک مطلب سهلی نیست و یک مطلب صافی نیست یک تفری لازم است یک مشاوره میخواهد یک مذاکره باید در مجلس بشود و آقایان تبادل افکار بکنند آنوقت شاید یک پیشنهادی بفرمائید که برای رسیدگی بحساب خزانه داری صحیح باشد و شاید بعضی مطالب بنظر آقایان برسد و بعضی پیشنهاد های دیگر بکنند که ضمیمه این پیشنهاد بشود و برای رسیدگی بحساب خزانه داری اصلح و مناسب تر باشد در آنروز آقای رئیس فرمودند مخالفتی نیست کسی مخالفت نکرد زیرا آنروز دوسه پیشنهاد بحساب آمد که خیلی سهل و ساده بود در بین این پیشنهاد ها یکمرتبه یک

پیشنهادی آمد که کمیسیونی برای رسیدگی بحساب خزانه داری کل تشکیل شود این پیشنهاد در میان آن پیشنهادها بفرنج بنظر میآید چه کنم اگر عرض بکنم مخالف هستم تمام آقایان و تماشاچیان بنده حمله میکردند که مخالف هستی بارسیدگی به حساب خزانه داری کل غیر مخالف با رسیدگی بحساب خزانه داری کل نیستم موافق هستم باید بحساب خزانه داری کل رسیدگی بشود اما در تحت یک اساس یعنی کمیسیونی و اشخاصی باشند هم داخل مجلس و هم از خارج مجلس که بتوانند بحساب رسیدگی کنند بنده عرض میکنم این اشخاص باید توأم با هم رسیدگی کنند که بتوانند باین رسیدگی موافق شوند حالا داخل در اصل این پیشنهاد بنشوم یعنی خارج از موضوع نمیشود که آقای رئیس بفرمایند از موضوع خارج شده باید داخل در همین مطلب میشوم که آیا آقایان اظهار مخالفت نکردند برای این مطلب کافی است یا نیست؟ بنده عرض می کنم کافی نیست زیرا که ممکن است چون آقایان نمایندگان ذهنشان با این پیشنهاد سابقه نداشته و فکری در این باب نکرده بودند که آیا این هفت نفریکه از مجلس انتخاب می شوند آیا می توانند بحساب خزانه داری رسیدگی بکنند در این صورت ما نمی دانیم وساکت هستند اما که موافقتشان هم معلوم نیست زیرا اگر در آنوقت رای گرفته میشد از باب همینکه فکرشان حاضر نشده بود اکثر امتناع می کردند اینک می فرمایند این مطلب سابقه دارد عرض میکنم همینکه این مطلب را به بنده و سایر آقایان اظهار کردند بنده با آقای آقاسیدفاضل بیک نفر دیگر نمایندگان چون سابقه نداشته بگویم در مجلس مذاکره و همینمطلب دال بر عدم تصویب است و باید برای گرفته شود و بنده عرض می کنم بر فرض هم سابقه داشته باشد سابقه عمل دلال بر تصویب نمیکند و سابقه اصلاح یک ماده نظامنامه را نمی کند یعنی اگر دو چندین مورد حتی در تمام دو دوره تقنینیه اگر یک مطلبی مخالف با نظامنامه واقع شده باشد اصلاح این ماده نظامنامه را نمی کند یعنی که یک پیشنهادی از طرف نمایندگان در مجلس می آید باید مذاکره شود و رای گرفته شود حتی می نویسد که باید رای بقیام و قعود گرفته شود اینک مادر چند جلسه یا در یک یا دو دوره تقنینیه اینطور عمل نمودیم نظامنامه را تغییر نیدم و باید رای گرفته شود والا اینکه بگویند تصویب شده بنده گمان نمی کنم تصویب شده باشد **رئیس** - اینکه آقای حاج شیخ اسدالله عرضنند نطق های خودشان اسم تماشاچیان را میریزند بنده گمان میکنم برای تماشاچیان حرف نمیزنند و طرف خطابشان آقایان و سکلاء هستند (جمعی تصدیق کردند)

آقا شیخ محمد حسن آفروسی - مختصراً عرض می کنم از اظهاراتی که آقای حاج شیخ اسد الله میفرمایند چیزی که بشود ایراد فرض شود و بنده تصدیق می کنم همان فقره آخری است که میگویند چون نظامنامه رای بقیام و قعود دارد لهذا اینرا تصویب نمیدانند جوابش همین بود که ابتداء عرض کردم

رئیس - گویا مذاکرات کافی باشد (گفته شد کافی نیست)
آقاسیدفاضل - بنده میخواستم عرض کنم که تمسک بسابقه و این که عدم مخالفت تصویب است گمان نمیکند و مطالب مهمه فنی سابقه در مجلس باشد و نظامنامه ندارد که در مطالب مهمه هر گاه مخالفتی نشد تصویب است و واقفانم عدم مخالفت اهم از موافقت است و چیزیکه ما میخواهیم تصویب و موافقت است باین معنی که آقایان نمایندگان بکنان رای بدهند و کلبه موافق نظامنامه باید آنچه وارد و مذاکره می شود برای آن رای گرفته شود
ناصر الاسلام - بنده تصور میکنم با آن توضیحاتیکه آقای سلیمان میرزا در این مسئله دادند مذاکرات کافی خواهد بود متأسفانه بازم آقایان میگویند کافی نیست و علت اینکه در این مسئله این اندازه گفتگو میشود نمیدانم چیست اینک آقای حاج شیخ اسدالله میفرمایند که آنروز برای اظهار موافقت با مخالفت حاضر نبودند بنده از روی اطمینان عرض میکنم که تمام ایران حاضر بود برای اینکه مجلس شورای ملی در اولین جلسه این تصویب را بکند یعنی بیک حساب خیلی خیلی مفصلی که مردمان ایران منتظرند برسند تا بدانند این چه حسابی است و برای آن چه تکلیف قطعی تعیین می شود بالاخره آن پیشنهادی که در آن جلسه خوانده شد از اغلب نمایندگان کمال موافقت را احساس کردم و با امروز در رسمیت نداشتن سکوت مذاکره میشود آقایانیکه میفرمایند در آنروز سکوت رسمیت نداشت و تصویب نبود و امروز مخالفت مینمایند ممکن بود این نظریاتی که بنده هیچ فلسفه اش را نمیفهمم در همان روزیکه پیشنهاد شد اظهار میکردند یک کمیسیون هفت نفری که برای رسیدگی بحساب خزانه داری منتخب و بآن اختیار داده شده که اشخاص کافی ولایقی را عضو خودشان قرار بدهند آیا از برای این کمیسیون چه اشکالی بنظر دارند و چون این اشکال را برای کمیسیون ده نفری که برای تشریف بحضور اهلبحضرت همایونی شدن کردند اگر قیام و قعود در تمام پیشنهاد ها مدخلیت داشته و لازم باشد خوب بود در همان روز این مسئله را اظهار میکردند همین طور آقای سلیمان میرزا اظهار داشتند و مسائلی که آقای رئیس فرمودند مخالفتی نیست و از نمایندگان اظهاری نشد این روش تصویب است بالاخره اگر آقایان بازم در نظر دارند که بدانند احساسات آقایان نمایندگان کمالاً حاضر است بنده چندان اهمیت نمیدهم که برای یک قیام و قعود آقدر مذاکره بشود الا مبین میشود که رای آقایان نمایندگان در این موضوع چیست با اینکه قانوناً و فلسفاً هیچ منتظر نیستم که در این مسئله تجدید نظر شود و هیچ محتاج باین ترتیب نیست **رئیس** - مسئله مسئله قیام و قعود نیست اینیک مسئله نظامنامه است اینکه بنده اجازه میدهم آقایان مذاکره کنند برای این است که تکلیف آیه ما را معین خواهد کرد از این جهت باید در این باب دقت و از روی دقت رای داده شود
آقا سید حسن مدرس هم بطور که فرمایش فرمودید در هر مطلبی که مذاکره میشود بعضی

مطالبی است که ذهن ها در آن حاضر نیست کلیه تجربه کرده ایم که بدون مذاکره رای دادن در خیلی زحمات افتاده ایم همیشه در مطالبی که در ذهن ها حاضر نیست و در آن مذاکره نشده است باید بعد از تامل رای گرفته شود میفرمائید اظهار مخالفتی نشد عرض میکنم اطراف مسئله پیدا نبود و از برای بعضی مثل شخص بنده واضح نبوده حال که کار با بنده رسید عرض میکنم که مستقیماً مجلس حساب خزانه داری را کشیدن خلاف قانون است و از مجرای دولت باید رسیدگی شود
رئیس - این اظهارات راجع باصل مسئله است در ترتیب رای دادن گفتگو میشود آیا ترتیب آنروز خلاف قانون بوده یا نه
نظام السلطان - مذاکراتیکه راجع به محاسبه خزانه داری میشود گمان میکنم اینطوریکه آقایان فرمودند ساده نبوده و آنروز واقعاتاً افراد و کلاخواب نبوده اند که یک مرتبه یک همچو پیشنهادی از طرف آقای سلیمان میرزا بشود و منتقل نشده یک تصدیق بیجائی شده باشد و تماماً فوق العاده مسرور بودند بلکه آنروز یک مقداری هم در خارج مجلس مذاکره میکردیم حتی بنده عرض کردم که انکاش اعضاء این کمیسیون از هفت نفر بیشتر بودند اگر چه این اظهارات بنده شاید از موضوع خارج باشد ولی در این موقع که آقای مدرس فرمودند رسیدگی بحساب خزانه داری وظیفه مجلس نیست میخواهم عرض کنم که راجع بحساب است
رئیس - آنکه میفرمایند راجع باصل مطلب است
نظام السلطان - مقصود اینست که آنروز تمام آقایان موافق بودند و هیچ مخالفتی در بین نبوده **رئیس** - حالا گویا مذاکرات کافی باشد آقای آقاسیدفاضل پیشنهادی میکنند؟ رای بگیری **رئیس** - مطلبی را که میخواهم رای بگیرد مرقوم فرمائید تارای گرفته شود
آقاسیدفاضل - اجازه بفرمائید عرض کنم کمیسیون دو جهت دارد
رئیس - مطلب تمام شده مذاکرات کافی است حالا باید رای گرفته شود آن عبارتی که باید برای آن رای بگیریم مرقوم فرمائید تا رای گرفته شود
آقاسیدفاضل - تکلیف بکنیم **رئیس** - خوب چون به ترتیب مطلب مسبوق نیستند بنده عرض کنم ولی اگر روی کاغذ نمیتوان آورد ایشان میفرمایند آنروز که فرار شد برای رسیدگی بحسابات خزانه داری کمیسیونی معین شود و آن کمیسیون هفت نفر باشد چون در باب انتخاب آن کمیسیون بنده از آقایان سؤال کردم مخالفتی هست یا نه کسی مخالفت نکرد پس از آن عرض کردم که چون مخالفت نشد معلوم میشود انتخاب کمیسیون تصویب شده آیا میفرمایند عدم مخالفت دلیل بر تصویب نمی شود حالا رای بگیریم آقایانیکه تصویب میکنند یعنی با ایشان هم رای هستند قیام نمایند (عده قلبی قیام نمودند)
رئیس - تصویب شد چون بعضی از آقایان

برای انتخاب آن کمیسیون رای داده و بعضی دیگر رای نداده بودند آن آرائیکه داده بودند بنده گفتم ضبط کردند تا اینمطلب معلوم شود آنوقت اشخاصی که رای نداده اند رای بدهند که کمیسیون مشغول کار بشود یکمطلب دیگر راجع به نظامنامه داخلی است سابق هم عرض کردم که از روی تجربه معلوم شده است که این نظامنامه داخلی ما یک قدری ناقص است آن چیزیکه عجلتاً بنظر بنده میآید عرض میکنم اگر آقایان موافقت نکردند اینمطلب را رجوع میکنم بکمیسیونی که در شبان جدیداً انتخاب میشوند آنجا فوراً میگویند که اگر در این نظامنامه لازم است جرح و تعدیل شود و مجلس عرضه بداند و مجلس رای بدهد بعقیده بنده آن موادی که لازم است جرح و تعدیل شود یکی ترتیب انتخاب هیئت رئیسه است گویا ملاحظه فرموده اید به آن ترتیب که تا کنون انتخاب میکردند گویا مقتضی میباشد بعد از این آنطور رفتار شود یکی ماده (۵۸) نظامنامه است آقایان مسبقاً در لوایح قانونی دو شور می شود در شور اول مذاکره میشود و رای گرفته نمی شود یعنی مطلبی که به مجلس راجع میشود در کمیسیون یک فوراً می شود و بعد نظریات خود را نوشته بحساب میآورند در آن باب مذاکراتی میشود هر کس بر میخورد در آن ماده که مذاکره میشود هر چه بنظرش میرسد میگوید ولی چون رای گرفته نمیشود مخبر کمیسیون از نمایلات اکثریت مجلس مسبقاً نمیشود و نمیدانند که این ماده طرف توجه اکثریت هست یا نیست بسا شده است موادی که در اینجا تنقید شده بکمیسیون بر گشته از آنجا همان ماده بدون جرح و تعدیل بحساب برگشته و وقتی که از کمیسیون یا مخبر توضیح خواسته شده گفته اند برای اینست تنقیدات که کرده اند معلوم نشد اکثریت مجلس بیجاست بنا بر این بهتر این است که در شور اول رای داده شود هر چند که آن موقتی است ولی تا یکسره بلکه تا چند درجه بخبر کمیسیون یا اعضاء کمیسیون می توانند بفهمند که نمایلات مجلس در فلان ماده چه چیز است در این صورت مطلب روشنتر و زحمات شورتانی کمتر میشود و یکمطلب دیگر راجع به همین مسئله است چون در شور اول رای داده نمیشود اغلب آقایان می بینند برای بنده فقط شور است قبل از شور اول لایحه را درست مطالعه نمی کنند پس برای اینکه رعایت اینمطلب هم در لوایح قانونی بشود خوبست در شور اول قرار شود یک رای هم بدهند این یکی از معایب نظامنامه است که این خودش یک عیب خیلی بزرگ است و همین کافی است که آقایان آنرا بنظر همی ملاحظه بکنند یکی هم گویا راجع بماده (۶۰) است در هر صورت یک ماده ایست که اصلاحاتی که از طرف نمایندگان پیشنهاد میشود بایستی مانند طرح قانونی قابل توجه بشود این مسئله خیلی اسباب تعطیل و تعویق امور میشود ملاحظه فرمودید چند روز قبل از طرف هیئت دولت یک پیشنهادی راجع بتشکلات مالیه شد و آقای میرزا قاسم خان هم یک طرحی پیشنهاد کردند اگر لایحه دولت نیامده بود موافق ترتیبات معمول بایستی در اینجا قابل توجه شود ولی در صورتیکه دولت خودش

لایحه قانونی بحسب داده است حشش اینست که لایحه ایشان هم بطور اصلاح و لایحه ای که دولت داده ضمیمه شده و بکمیسیون فرستاده شود در آنجا مطالعه کنند و هر یک از موادش خوبست تصویب شود و هر کدامش خوب نیست رد کنند ولی در صورتی که لایحه دولت پیشنهاد نکرده بود ما مجبور بودیم موافق نظامنامه طرح ایشان را بیاوریم اینجاست کمیسیون مبتکرات در آنجا تصویب شود بعد از مدتی برگردد در آنجا قابل توجه شود همین طور آقای حاج شیخ اسدالله راجع به همین قانونی که از طرف دولت پیشنهاد شده است طرحی پیشنهاد کرده که باید بکمیسیون مبتکرات برود و بعد از کمیسیون مبتکرات برگردد اینجا و اینکار مدتی طول میکشد همین طور بعضی عیوبات دیگر هست که عجلتاً مذاکرات لازم نیست عرض کردم اگر اینمطلب بنظر آقایان مهم می آید رای خواهند داد که این مسئله رجوع شود بکمیسیون (۶) نفری که از شعبات معین میشود و باین امور رسیدگی کند و بحسب رایورت دهد
محمد هاشم میرزا - پس از اینکه نظامنامه بکمیسیون رجوع شد آیا هر چه بنظر کمیسیون برسد باید بحسب بفرستد بنظر آقایان برسد یا راجع به همین چند ماده مخصوص است که فرمودید ؟
رئیس - کمیسیون نظامنامه را مطالعه میکنند و می بینند کدام ماده قابل جرح و تعدیل است همان مواد را بنظر مجلس می رسانند
ناصر الاسلام - بنده کاملاً موافقم کدر نظامنامه داخلی جرح و تعدیلی بشود زیرا پاره نواقص دارد اما اینکه فرمودند شش نفر از شش شعبه منتخب شود بنده عقیده ام اینست که یکماده هفت و هشت نفری بنظر مجلس معین شود اگر اجازه میفرمائید اینرا پیشنهاد کنم زیرا که بعضی آقایان اختصاص دارند و کاملاً نظرشان بنظامنامه مسبوق است باید یک اشخاصیکه مناسبات سابقه شان بانظامنامه بیشتر باشد آنها معین شوند برای اینکه زودتر اصلاح شود بنده پیشنهاد میکنم یک عده هفت نفری از طرف مجلس برای نظر کردن در نظامنامه منتخب شود
رئیس - هیئت رئیسه در این باب حرفی ندارد در اصل مطلب رای بگیریم آقایانیکه تصویب می کنند یک کمیسیونی معین شود و در نظامنامه داخلی نظر کند و به بنده کدام یک از مواد لازم است جرح و تعدیل شود و به عرض مجلس برسانند و با این عقیده موافقت قیام نمایند - عده کثیری قیام نمودند
رئیس - تصویب شد طرح آقای میرزا قاسم خان هم راجع به تشکلات مالیه طبع و توزیع شده ولی چون هنوز آن ماده نظامنامه نسخ نشده است باید رای بگیریم بقابل توجه بودنش آقای میرزا قاسم خان توضیحی دارید بفرمائید
میرزا قاسم خان - بنده برای اینکه خاطر آقایان محترم را راجع به طرحی که بحسب تقدیم کرده ام مستحضر کرده توجه مجلس را جلب کنم لازم است یک تاریخچه مختصری از تشکلات و تأسیسات مالیه خودمان از زمان قبل از انقلاب و بعد از انقلاب بر عرض آقایان برسانم مقصود اینست که بخواهم عرض

کنم از برای چه ما محتاج شدیم تشکیل جدیدی در مایه خودمان بدیم خرابیهای مایه ماقبل از انقلاب بر همه آقایان معلوم است یعنی همه آقایان مسبق هستند که خرابی مایه مادر زمان قبل از انقلاب یعنی قبل از مشروطیت از چه راه بوده است عمل خرابی سابقاً این بود که مایه ما به پیچ و جبه من الو جوهره گزینی نداشته و کلبه آنچه عمل میشده بطور مقاطعه کاری بوده یعنی آنچه را حکام و مباشرین خودشان اخذ می نمودند بکلیه مقاطعه پادول میکردند و همانا بارهیت معامله میکردند نه رعیت میدانست چه میدهد و نه دولت میدانست از رعیت چه گرفته است و این معامله نه تنها مخصوص مالیات مستقیم بوده بلکه سایر مالیاتها از قبیل گمرک و پست و تلگراف و خالصه جات و باغات و مسکوکات و غیره هم تقریباً در تحت همین اصول مقاطعه کاری معامله شده است مایه ما سابقاً در تحت یک اصول منظمی نبود ولی از انقلاب یعنی آن وقتیکه فهمیدیم اندک عمل خرابی مملکت ما را چه بخرابی مایه است شروع کردند با اصلاحات یعنی خواستند که تیریری در اوضاع بدهند مخصوصاً در امر مایه پس از آنکه مجلس شورای ملی افتتاح شد و کلای آن دوره بواسطه احساسات عمومی بدو شروع کردند به تبدیل بودجه و همانطور که خاطر آقایان مسبون است مقدار زیادی از خرج کم کردند و قدری هم بر اصل افزودند یعنی بعضی از خرج های زیادی را کسر کرده و بعضی چیزها را بمایه دولت افزودند تا اینکه دوره اول مجلس بهمان ترتیبی که آقایان میدانند و همه مسبق هستند یعنی بواسطه آن به باردهان خانه پیدا کرد و موفق نشدند در دوره فترت هم که هجرت از استبداد صغیر بود دولت بقدری برای خودش کار تهیه کرده بود که به پیچ و جبه نمیتوانست توجیه به پیچ از اصلاحات مملکتی بکند تا چه رسد باینکه یک اصولی برای مایه خودش اتخاذ بکند دوره دوم یعنی مجلس دوم هم آن نظری را که مجلس اول اخذ کرده بود تعقیب کرد و همانطور خواستند اصول جدیدی راجع بمایه مملکت اتخاذ بکنند بنده خوب در نظر دارم در همان وقتیکه مملکت قانون اساسی میخواست یعنی همان وقت که میخواست اصل حاکمیت خودش را بموقع اجرا بگذارد همان احساسات توأم با میخواست مستشاران خارجی برای اصلاحات ادارات مملکت بخواهد حق هم داشتیم این تقاضا را بکنیم برای اینکه یک مملکت متدین قدیم میخواست بکمشققت جدید را دارا باشد یعنی میخواست از اصول جدید ممالک دیگر رادرمملکت خودش راجع بمایه معمول کرده باشد این بود که با همان احساسات در دوره دوم مستشاران امریکائی جلب شدند همینکه مستشاران امریکائی خواستند شروع بکار بکنند چون قانونی در تنظیم مایه نبود دوازده ماده قانون که امروز معروف بقانون (۲۳) جو زاست در تحت عنوان تشکیلات مایه تقدیم مجلس نمودند پارلمان هم نظر بقوریت آن دوازده ماده را تصویب نمود پس از آنکه تصویب شد باجری این دوازده ماده شروع کردند لیکن بدیختانه همان طور که مجلس اول نتوانست باصلاح مایه موفق شود مستشار های متخصص امریکائی ما هم بیک ترتیبی که از اظهار آن بنده متاثر هستم و

نیخواهم عرض کنم نتوانستند عملیاتی را که شروع کرده بودند بموقع اجرا بگذارند و عملیات آنها ناقص ماند و با آن ترتیب که خاطر آقایان مسبون است از وجود آنها محروم ماندیم و باین ترتیبی که هنوز علت آن بر بنده مجهول است اداره خزانه بمدیر گمرکات وقت رجوع شده و بعد از مدت کمی همین اختیارات که در قانون (۲۳) جو زاست معین شده بود بهمان مدیر گمرکات تفویض و بغزانه داری کل مملکت ایران معین شد و اثراتیکه این قانون (۲۳) جو زاست در مملکت کرده است خاطر کلیه آقایان کلاماً مسبق است بنده نمی خواهم راجع باین موضوع عرض کنم برای اینکه نمی خواهم خارج از حدود آن طرحی که بمجلس تقدیم کرده ام راجع به تنقید بعضی اشخاص عرض کرده باشم و نمی خواهم بگویم بواسطه آن اختیارات چه هرج و مرجها در مملکت پیدا شده که امروز همه مردم مبتلا هستند بخصوص آنکسایکه مالیات می دهند آقایان و کلاهم هم میدانند چه خود سر بها بواسطه همین قانون از مأمورین مایه بروز کرده است فقط بنده میگویم این قانون هر عیب یا حسن داشت آن اختیارات برای ما یک چیز هائی تولید کرد و خزانه داری بواسطه این اختیارات بگوش فریبی بیش گرفته بود یعنی تشخیص مالیات محاکمات وصول و ایصال حواله کایتاً بدست خودش بود از یک طرف مالیات را تشخیص میکرد و از یک طرف به توسط مأمورین خودش وصول مینمود و از طرف دیگر محاکمه میکرد یعنی بنده اگر یک شکایتی داشت رجوع میکرد به پیشکار مایه ولایات خود آنها محاکمه میکردند هر چه رأی میدادند دوباره همان را بموقع اجرا میگذاشت معلوم است اثر این اختیارات همین ترتیبات امروزه بوده پس بواسطه همین اختیارات نا محدود که ما مجبور شدیم که قانون (۲۳) جو زاست را بانظریاتی که دولت در لایحه خود تقدیم کرده نسخ بکنیم بشرط اینکه یک تشکیلات جدیدی قایم مقام او شود بنده هم بهمین ملاحظه مجبور شدم کاین پیشنهاد را تقدیم مجلس شورای ملی کنم و آنچه هائی که عرض کردم کلاماً تشخیص میکنند و مطالب را از همدیگر تفکیک مینمایند یعنی محاکمه تشخیص وصول حواله را از یکدیگر مجزا و آن اختیارات را سلب و از برای خزانه داری تکلیفی را که در اینجا ذکر شده و آقایان ملاحظه میفرمایند معین میکنند بنده قبلاً این پیشنهاد را بطور طرح قانونی بمجلس تقدیم کرده بودم که بکسیسبون مبتکرات رجوع شود بعد که از طرف دولت لایحه در این باب تقدیم شد دیدم اگر بطور اصلاح تقدیم کنم باید لایحه دولت بکسیسبون قوانین مایه رجوع شود و زودتر بمجلس بر میگردد و امیدوارم این پیشنهاد تصویب و با لایحه که دولت تقدیم کرده منظم و یک قانونی برای ما درست شود که شاید انشاء الله باین قانون جدید مایه ما اصلاح شده باشد .

به پروگرام آقایان وزراء بقدر ده دقیقه نفس داده میشود و مذاکرات در پروگرام میباشد برای بعد از تنفس .

(در این موقع نمایندگان برای تنفس خارج شده بعد از نیم ساعت مجدداً مجلس تشکیل گردید)

رئیس - بواسطه اینکه آقای رئیس الوزراه و یکی دوفتر از وزراء بواسطه کسالت مزاج نتوانستند امروز در مجلس حاضر شوند خواهش کرده اند در صورتیکه آقایان موافق باشند جلسه آتی به پروگرام بروزه شنبه شود یعنی مذاکراتیکه راجع به پروگرام است بمابان بروز سه شنبه در دستور کار دیگری نداریم فقط تجدید شعبات است بعد از تجدید شعبات مجلس را ختم میکنیم

(در این موقع شروع بتجدید تعیین شعبه شده و آقایان نمایندگان بترتیبی که ذیلا مندرج است بحکم قرعه معین شدند)

شعبه اول - نجف قلی میرزا - حاج میرزا حسین خان نائینی - عدل الملک - حاج شیخ اسدالله - حاج سید رضا فیروز آبادی - سردار معتمد سلطان العلماء - معتمد السلطنه - مدد الدوله - فرج الله خان سردار معظم - حاج شیخ حسین یزدی - عبدالعسین خان

شعبه دوم - شیخ محمد حسین استرآبادی - حاج آقا حسن شریعتمدار - محمد هاشم میرزا طباطبائی میرزا سلیمان خان - دکتر اسمعیل خان - وقار السلطنه شیخ محمد حسین خونساری - میرزا محمد علیخان - مؤید الاسلام - آصف الملک - شیخ حبیب الله .

شعبه سوم - حاج میرزا شمس الدین - حاج امیر نظام - دکتر لقمان - سید فاضل کاشانی - امیر مؤید - مشار السلطنه - سید حسین کزازی - آقای مؤتمن الملک - صدر الملک - میرزا قاسم خان - مشیر الدوله سردار منصور .

شعبه چهارم - خان بابا خان - ناصر الاسلام - حاج میرزا علیرضا - شریف العلماء - شیخ محمد جواد منتصر السلطان - میرزا طاهر - حاج عز الملک - حاج معین التجار - مرآت السلطان - حاج شیخ اسمعیل - سلیمان میرزا .

شعبه پنجم - سردار سعید - حاج میرزا حسین کرمانشاهی - ذکاء الملک - حاج امام جمعه خونی حاج سید اسدالله چهارسوقی - ملک الشعراء - شیخ یحیی - عماد السلطنه - حاج سهم الملک - حاج اعتبار السلطنه - آقا سید حسن مدرس - شیخ محمد نجفی .

شعبه ششم - صدر الممالک - حاج میرزا اسدالله خان - شیخ الملک - اعزاز السلطنه - دکتر حسین قلی خان - میرزا محمد نجات - حاج سید اسدالله فرایینی - آقا سید امان الله - نظام السلطان - حاج شیخ فضلعلی - آقای ارباب کبخی - میرزا عیسی خان - سلیمان میرزا - شعبه اول افزوده میشود آقایان شیخ محمد حسن گروسی - مبصر الملک .

رئیس - آقای مبصر الملک متعلق بشعبه دوم است در باب کارهای ناتمام که اینجا عرض شد باین شعبات سابق تمام کنند اشتباه شده است همچو سابقه ندارد بلکه سابقه آن بعکس است بهمان ترتیبی که مقررات اعتبار نامه هائی که هنوز رسیدگی نشده و

باید رسیدگی شود بشعبات جدید رجوع خواهد شد قبل از اینکه آقایان تشریف ببرند کمیسیون هفت نفری که بجهت نظامنامه داخلی معین شده است انتخاب بکنند که فردا مشغول شوند دوفتر هم بقرعه معین می شوند برای نظارت کمیسیون در باب کمیسیون محاسبات خزانه داری هم امروز با دستور بدهند که تمام نمایند - (آقای منتصر السلطان و معتمد السلطنه بحکم قرعه برای نظارت در استخراج آراء معین شدند)

رئیس - آقای آقا شیخ محمد گروسی

فرمایشی دارید ؟

آقا شیخ محمد گروسی - عرض عرضم این بوده تبادل افکاری شود اشخاصی که مناسبت داشته باشند برای کمیسیون معین شوند لهذا اگر می شد بجلسه بعد مقرر می فرمودید بهتر بود .

رئیس - بعد از ختم جلسه ممکن است اینکار را بکنند زیرا اگر آقایان وزراء آمده بودند حالا جلسه ختم نمی شد پس حالا که تشریف می برید اینکار را بکنند اگر مخالفی نباشد جلسه را بگذاریم برای روز ۳ شنبه سه ساعت بغروب مانده . (مجلس نیم ساعت قبل از غروب ختم شد)

جلسه ۱۹

صورت مشروح مجلس روز سه شنبه ۲۲ ربیع الثانی ۱۳۲۷

مجلس یکساعت و نیم قبل از غروب در تحت ریاست آقای ذکاء الملک نایب رئیس تشکیل و صورت مجلس روز شنبه ۱۹ قرائت شد

غائب بدون اجازه (آقای حاج امام جمعه)

غائبین با اجازه آقایان : حاج شیخ اسمعیل - ارباب کبخی -

نایب رئیس - در باب صورت مجلس ملاحظاتی هست ؟

معتمد السلطنه - بنده و آقای منتصر - السلطان منتخب شدیم از برای نظارت کمیسیونی که او برای نظامنامه داخلی معین شده بود نه از برای کمیسیون رسیدگی بحساب خزانه داری .

نایب رئیس - اصلاح میشود دیگر ملاحظاتی در صورت مجلس هست (اظهاری نشد) ملاحظاتی نیست

معتمد السلطنه - بنده و آقای منتصر - بطوریکه آقایان مسبوقند دستور امروز راجع به پروگرام آقایان وزراء است اما از طرف هیئت وزراء اطلاع داده شد که چون آقای رئیس الوزراه در شهر تشریف ندارند و نمیتوانند حاضر شوند و مذاکره در پروگرام وزراء البته بایستی در حضور ایشان بشود با بواسطه در مجلس حاضر نخواهند شد بنا بر این نمیتوانیم داخل مذاکره در پروگرام بشویم هر چند کمیسیونهای مجلس مشغول کار و تهیه قوانین و طرحهای که بمجلس پیشنهاد شده هستند ولیکن هنوز حاضر نشده است و آقایان از کارهایشان مسبوق نشده اند که بتوان در تحت مذاکره آورد در اینصورت اگر از طرف آقایان مخالفتی نباشد جلسه را ختم میکنیم فقط یادآوری میکنم کمیسیون هفت نفری که در جلسه قبل برای تجدیدنظر در نظامنامه داخلی مجلس رأی داده شد هنوز انتخاب نشده آقایان امروز قبل از اینکه تشریف میبرند اعضا آن کمیسیون را انتخاب کنند و همچنین با اطلاع آقایان میرسانم

آقای دکتر اسمعیل خان که بعضویت کمیسیون معارف انتخاب شده بودند از عضویت آن کمیسیون استعفاء داده اند خوبست بکنفرنم بجای ایشان انتخاب بشود و جلسه آتی به راهم اگر تصویب میفرمایند بروزشنبه آتیته قرار بدیم دستور مذاکره در پروگرام هیئت وزراء است - آقای نظام السلطان فرمایشی دارید ؟

نظام السلطان - بطوریکه آقای ذکاء الملک فرمودند امروز آقایان وزراء تشریف نمی آورند باین جهت نمیتوان وارد مذاکره در پروگرام وزراء شد بنده خیلی متأسفم از اینکه این مدتی که با کمال زحمت و با کمال نا امید ی یک کابینه تشکیل شد چرا باید این کابینه بطوریکه لازم است حاضر برای پیشرفت مقصود خود نشود و بهر صورت تکلیفی برای مجلس معلوم نشود باز موقوف بروزشنبه شد و این از برای ما خیلی اسباب بدبختی است که بهما از چهار ماه که از افتتاح مجلس شورای ملی میگذرد هنوز یک هیئت دولتی نداشته باشیم که از زوری صمیمیت از برای بدبختی های ما بتواند یک علاجی کرده باشد باز هم تقاضا می کنم که از برای روز شنبه هم یک همچو بدبختی برای ما فراهم نشود و دیگر یک همچو مجلسی نه بینیم و گفته نشود که چون هیئت وزراء حاضر نشده اند نمی توانیم وارد در پروگرام هیئت وزراء نشویم .

سردار معظم - عرض بنده فقط راجع باین است که تصور می کنم ترتیبات نار کردن مجلس باید بهتر از این باشد بهتر این است که جلسه آتی بروزشنبه منعقد شود و بدولت اخطار شود که از برای روز پنجشنبه حاضر شوند که در پروگرام آنها مذاکره شود

نایب رئیس - آقای سردار معظم پیشنهادی کنند که جلسه روز پنجشنبه باشد در این پیشنهاد مخالفی نیست (گفته شد خیر) چون مخالفی نیست مجلس روز ۵ شنبه خواهد بود

آقای حاج شیخ اسدالله - فرمایشی دارید

حاج شیخ اسدالله - در باب تشکیل جلسه بود که آقای سردار معظم فرمودند

نایب رئیس - پس جلسه آتی بروزه شنبه پس فردا دوساعت بغروب مانده خواهد بود و دستور مذاکره در پروگرام وزراء است مجلس تقریباً یک ساعت و نیم قبل از غروب ختم شد

جلسه ۱۷

صورت مشروح مجلس روز یکشنبه ۲۷ شهریور ربیع الثانی ۱۳۲۷

مجلس یکساعت و نیم قبل از غروب در تحت ریاست آقای مؤتمن الملک تشکیل و صورت مجلس روز شنبه ۲۲ قرائت شد .

رئیس - در صورت مجلس ملاحظاتی هست یا نیست (مخالفتی نشد) ملاحظاتی نیست صورت مجلس تصویب شد - گویا خاطر آقایان مسبون باشد که آقای مستوفی الملک استعفاء خودشان را پیشگاه مقدس اهلبحضرت همایونی تقدیم کرده بودند اهلبحضرت اقدس همایونی هم استعفاء ایشانرا پذیرفتند و بنده را احضار فرمودند برای اینکه معلوم شود اکثریت مجلس بچه شخص متوجه است تا او را برای مقام ریاست وزراء معین فرمایند بنده هم بعد از اینکه

آقایان نمایندگان را ملاقات کردم معلوم شد که اکثریت مجلس متوجه بطرف آقای مشیرالدوله است اینست که بعضی حضور اهلبحضرت اقدس همایونی رسانیده و ایشانرا بدست ریاست وزراء معین فرموده اند امروز برای معرفی کابینه خود بمجلس شرفیاب شده اند .

رئیس الوزراء - کابینه جدیداً بطور تشکیل شده است - آقای معاون الدوله وزیر امور خارجه - آقای مستشار الدوله وزیر داخله - آقای حکیم الملک وزیر معارف و اوقاف - آقای ذکاء الملک وزیر عدلیه آقای مشار السلطنه وزیر مایه - آقای نصر الملک وزیر پست و تلگراف - تجارت و فوائد عامه - وزیر جنگ هم چند روز دیگر معین می شود عجمالتاً تا زمانیکه وزیر جنگ معین نشده بنده خود با امور آن وزارتخانه نظارت خواهم داشت .

شاید نمایندگان منتظر بودند که امروز پس از معرفی کابینه وزراء پروگرام هیئت دولت حاضره نیز تقدیم مجلس شورای ملی بشود ولی بدو جهت این مسئله چند روزی بتعویق می افتد بیک جهت اینکه عجله در تشکیل کابینه و خاتمه دادن بحیران لازم بود .

و باین واسطه مجال نبود که پروگرام کابینه وزراء نوشته و بمجلس تقدیم شود .

و دیگر اینکه صرفنظر از این جهت گمان میکنم بهتر باشد که بعد از ورود وزراء بوزارتخانه های خودشان و بعد از مطالعات لازمه در روش مسائل و مطالبی که راجع بوزارتخانه ها است از روی مطالعه اقدام بنوشتن یک پروگرامی بشود که آن پروگرام حتی المقدور عملی باشد باین دو جهت عرض میکنم که تاده روز بلکه دوهفته دیگر بنده نمیتوانم پروگرام هیئت دولت را تقدیم مجلس شورای ملی بکنم و چون نمیخواهم که دوظرف این مدت مجلس مقدس از نیات هیئت دولت و از مشی کابینه و از رؤس مسائل عرض کنم مسلک این کابینه در سیاست خارجه متمسکی براصولی است که در نطق اهلبحضرت اقدس شاهنشاهی در موقع افتتاح مجلس شورای ملی مندرج است و این اصل مبنای مسلک کابینه حاضر خواهد بود .

و در سیاست داخلی با عطف نظر باصلاح کلیه دوائر دولتی دو چیز مورد توجه مخصوص و دقت کامل هیئت حاضر خواهد بود یکی ادارات جدید - التأسیس نظمی و ژاندارمری و دیگری امور مایه کابینه حاضر با تمام قوای خود خواهد کوشید که اداره ژاندارمری و نظمی را که تأسیس آن بهترین یادگار مملکت ما است حفظ و مبانی آنرا کاملاً تشدید و موانع آنرا کلیه برطرف و آتیته او را کاملاً تأمین کند (عموم نمایندگان تسکین کردند) همچنین هیئت دولت حاضر با تمام قوای خود خواهد کوشید که اصلاحات اساسی که لازم است در امور مایه بعمل آید و بموقع اجرا بگذارد اگر بخواهم امروز بیش از این عرض کنم باید داخل در جزئیات و مسائلی که راجع بیروگرا است بشوم و چنانکه عرض کردم پروگرام در عرض ده روز یا دوهفته دیگر ممکن است بمجلس تقدیم بشود لهذا بهمین سه مسئله که عرض کردم اکتفا نمودم امیدوارم با حسن توجهات و اعتماد نمایندگان معترم هیئت حاضر که با یک